

TÁJÉKOZTATÓ A SZÓTÁR HASZNÁLATÁHOZ

Szótárunk formailag az Akadémiai Kiadónál nemrég megjelent szótárak szótárkészítési hagyományait követi, struktúrájukat, jelölésüket alkalmazza, de vannak sajátos, nyelvspecifikus elgondolásai is.

Egy-egy címszónak több ekvivalense is lehet, a *szócikk* példákat, szókapcsolatokat, közmondásokat tartalmazhat. A jelölések nyelve a magyar, csak az igeragozási táblázatban hagytuk meg a nyelvtani kategóriák olasz elnevezéseit. Az alábbiakban részletesen bemutatjuk a szócikket.

A CÍMSZÓ

A címszó a szótárban kövér szedéssel van nyomtatva (pl. **spera-nza**). Általában egy szó, de ritkán – főleg idegen eredetű szavak esetében – állhat két vagy több szóból (pl. **fai da te, status symbol**), vagy kötőjellel összekötött szavakból is (pl. **baby-sitter**). Ha a címszónak van másik ismert, de kevésbé használt alakváltozata, akkor az, ugyanolyan szedéssel, a címszó után áll vesszővel elkülönítve (pl. **dena-ro, dana-ro**).

A címszóban mindig jelöljük a *hangsúlyt*. Nyomtatott formában a hangsúlyos *-e, -o* nyíltságát vagy zártságát, továbbá a zöngés *z* hangot is jelöljük. Minden címszónál feltüntetjük a *szófajt* (*fn* = főnév, *ksz* = kötőszó stb.), főnevek esetében a *nyelvtani nemet* is (*h, n*). Ha hím és nőnemű egyaránt lehet a főnév, nem utalunk a nyelvtani nemre (pl. **turi-sta fn**), ettől csak kivételes és nagyon ritka esetben térünk el, ilyenkor kiírtuk mind a *h*, mind az *n* jelet. Az *-ista* végűeknél, amennyiben hím- és nőneműek egyaránt lehetnek, a kapocsban [-i -e] jelöli a *két többes számot*. Ugyancsak jelöljük, ha a főnév *csak egyes* vagy *csak többes számban* használatos. Többtagú szóösszetételeknél kiírjuk az eltérő, *rendhagyó többes számot* (pl. **mezzalu-na** [mezzelune]). Amennyiben a főnév többes számban változatlan marad, az *inv* (invariábilis, nem változó) jelölés áll utána. Személyt jelentő főnevek esetében a hím-nemű címszó után feltüntetjük a *nőnemű alakot* (pl. **atto-re, attri-ce fn**), míg a nyomtatott változatban a címszót követően csak a nőnemű alak képzőjét írjuk ki (pl. **attore, -tri-ce, tabacca-io, -a**). A *-co, -go, -sco, -ca, -ga, -sca, -cio, -gio* stb. végű névszók esetében a címszó után jelöltük a többes számú alakokat (pl. **fre-sco** [-schi -sche]).

A címszóban függőleges vonal, cezára jelzi, ha olyan ígéről van szó, amelynek van *visszaható* alakja is; a *si* visszaható névmás a függőleges vonal után kapcsolódik a címszóhoz (pl. **muo-ver|e**). Szabályos ragozású igéknek a jelen idő, kijelentő mód egyes szám első személyű alakja található a címszó utáni kapocsban. A rendhagyó igéket *csillaggal* jelöltük; a rendhagyó igék és paradigmáik a függelék igeragozási táblázatában megtalálhatók.

A SZÓCIKKEK FELEPÍTÉSE

A címszó és a hozzákapcsolódó nyelvtani információk után következnek a magyar ekvivalensek. Az elektronikus változatban a címszót a szócikken belül mindig kiírjuk, míg a nyomtatott szótárban a címszót a *tilde* (~) helyettesíti. A szócikken belül a nem szabályos hangsúlyokat, akárcsak a címszóban, a hangsúlyos szótag után tett ponttal jelöltük. Didaktikai megfontolásokból néhány szabályos helyen lévő hangsúlyt is jeleztünk (pl. polizi-a, malatti-a, me-glio stb.).

A szócikk *jelentéssztyálokra* tagolódhat. Ha a címszó több szófajhoz is tartozik, ezeket *római* számmal jelöltük. Külön jelentéssztyába kerülnek a különböző szófajok szerinti, illetve – az igék esetében – a tárgyias (*ts i*), tárgyatlan (*tn i*), és visszaható (*vh i*) jelentések. Tárgyatlan igék esetében mindig feltüntetjük az összetett igealakok képzéséhez szükséges *segédigét*. A szócikken belül az egyes jelentéseket *arab* számokkal jelöljük, ahol szükséges, példáulkkal, példamondatokkal illusztrálva a jelentésváltozatokat. Különös gondot fordítottunk a vonatok kiemelésére, jelölésére.

Az ekvivalensek előtt stiláris és szakrendi *minősítések* találhatóak, amelyek a szó használatára, stílusárnyalatára, rétegnyelvi besorolására vonatkoznak (pl. *rég, orv, inform, tájszó, durva, műsz* stb.). A minősítések az olasz címszóra vonatkoznak. A magyar ekvivalensek is igazodnak a minősítéshez, de a stílusra vonatkozó minősítések esetében a nyelvek természetéből adódóan lehetnek eltérések. Megpróbáltunk minél egyszerűbb, praktikusabb minősítéseket használni. Így például *műsz* minősítéssel jelöltünk minden műszaki tudománnyal kapcsolatos szakszót. A *gazd* minősítés is igen tágran értelmezhető, a kereskedelmi, pénzügyi szakterületről a piacutatásig. A *vál* minősítés egyaránt utalhat irodalmi, választékos, költői tartalomra. Az *áll* és *növ* minősítéssel jelzett állat- vagy növénynevek magyar ekvivalense után zárójelben megtalálható az állatok és növénynevek *latin elnevezése*.

Szükség esetén *szögletes zárójelben* magyarázatot fűztünk a pontos jelentéshez. Szögletes zárójelben található még a szóhasználatra vonatkozó nyelvtani utasítás is (pl. [kötőmóddal]).

A *kerek zárójel elhagyható részt* jelent, azaz e résszel összeolvasva és nélküle is értelmezhető az ekvivalens.

Ha nincs egyértelmű magyar ekvivalens, a *csúcsos zárójelbe tett körülírás* lehetőségével élünk.

Meghagytuk és frissítettük az eredeti Herczeg-szótár *származékszavait*, ha vannak ilyenek, ezek zárják a szócikket.

A szótárhoz *függelékek* is tartoznak: *Betűszók és rövidítések, Közmondások, Igeragozási összefoglaló, Rendhagyó igék*. A közmondások esetében a korpuszban található közmondásokat gyűjtöttük ki. Az igeragozási

táblázatban a szabályos igék ragozási paradigmái mellett a szótárban szereplő valamennyi rendhagyó, csillaggal jelölt igét besoroltuk.